

Edito

Pact voor de multiculturele samenleving

Voortaan zijn hoofddoeken en andere opvallende religieuze tekens verboden in Franse openbare scholen. Dit debat sluimerde al jaren in het land van de Franse Revolutie, maar ook het land waar in april 2002 Jean-Marie Le Pen tot ieders verbijstering in de tweede ronde van de presidentsverkiezingen aantrad. De politieke breuklijnen in het debat waren ook typisch Frans: neogaullisten en socialisten trokken samen met een ‘jacobijns’ standpunt op tegen de hoofddoek, terwijl de ‘girondijnen’ van het UDF, de groenen en in mindere mate de communisten tegen een verbod en voor een niet-gecrisperd pluralisme pleitten. Niet helemaal verwonderlijk werd in ons land het Franse debat opgepikt door enkele Franstalige politici, zoals MR-voorzitter Duquesne, maar ook PS-senator Lizin, die een wetsvoorstel voor een verbod indiende. Dit was echter niet naar de zin van PS-minister van gelijke kansen Arena. Verrassend is wel de manier waarop de discussie naar Vlaanderen is overgewaaid. In Vlaanderen wordt sinds het einde van de jaren vijftig immers niet zoveel meer aan levensbeschouwelijke scherpelijperij gedaan, en houdt omzeggens de hele linkerkzijde zich ver van een stevige discussie over of met de moslimgemeenschap. Vooral het scherpe pleidooi van VLD-minister van binnenlandse zaken Patrick Dewael tegen hoofddoeken in de openbare ruimte, hierin geruggesteund door zijn partij, deed in Vlaanderen de discussie losbarsten, wat zeker nog niet wil zeggen dat er ook in België of Vlaanderen een verbod zit aan te komen. Op het Vlaams Blok na gooien de andere partijen olie op de golven, wellicht in de hoop dat deze netelige discussie snel weer overwaait. Hoe dan ook is Dewaels démarche een politiek feit van formaat, dat ook de verhoudingen tussen de etnisch-culturele gemeenschappen beïnvloedt.

Door de evolutie in het debat worden alle Vlaamse progressieven aangepord willens nillens de eigen opvattingen kritisch te bevragen of te actualiseren. Op zich is het niet slecht dat het blind romantiseren van de multiculturele samenleving meer en meer tegenwind krijgt, ook vanuit progressieve hoek. Maar vandaag dreigt het gevaar dat we in het kader van de strijd tegen de “overdreven politieke correctheid” in een debat belanden dat nog minder genuanceerd en evenwichtig is. Voor ons heeft deze discussie drie dimensies: een culturele, een sociaal-economische en een politieke. Samen vormen ze de basispijlers van volwaardig burgerschap. De jongste tijd krijgt de culturele dimensie opvallend veel aandacht. Daarbij gaat het om fundamentalisme en ondemocratische neigingen, gebrekkige talenkennis, gedwongen huwelijken, seksisme en homofobie, maar ook rellen en criminaliteit. Al deze thema’s worden breed uitgesmeerd in de media, en van allerhande commentaren voorzien. Wij kunnen objectief alleen maar vaststellen dat dit rampzalig is voor de beeldvorming aangaande de multiculturele samenleving, en aan beide zijden de polarisatie aanzwengelt. Deze discussie over hoofddoeken doet daar een schepje bovenop. Zo gaan de stellingen van Dewael voorbij aan het feit dat er uiteenlopende redenen zijn om een hoofddoek te dragen: bij sommigen onder dwang of als bescherming, maar bij vele anderen als modetrend, als expressie van de eigen identiteit, als statement tegen racisme, uit traditie of gewoon vanuit een bepaalde interpretatie van het geloof, iets wat in een liberaal-democratische samenleving toch mogelijk zou moeten zijn. Het principe van neutraliteit in openbare diensten blijft natuurlijk essentieel in een rechtsstaat, maar is het eigen hoofd niet bij uitstek privéterrein?

Is dit een pleidooi om onderdrukkende praktijken en tradities in bepaalde segmenten van de allochtone (maar ook autochtone) gemeenschappen onder de mat te vegen? Zeker niet, maar veralgemening en stemmingmakerij, dan nog rond één dimensie van de multiculturele problematiek, is ronduit gevaarlijk. Een dergelijk onevenwicht maakt een vruchtbare interculturele dialoog onmogelijk. Daarom is het noodzakelijk dat de sociaal-economische dimensie dringend bovenaan de politieke agenda wordt geplaatst. Werkloosheid, schoolachterstand en belabberde huisvesting bij allochtonen zijn dramatisch. Ook racisme blijft een rem op hun emancipatie. Het is dan ook niet zo verbazend dat bij kinderen en kleinkinderen van gastarbeiders die zich in de mijnen en zware industrie keihard hebben ingezet, ontgoocheling en verzet

toenemen – soms, maar zeker niet altijd, op een ongelukkige manier. Volgens ons bestaat ook een verband tussen sociaal-economische achterstelling en bepaalde vormen van integrisme. Deze groep vanuit een autochtone middenklasse-positie de oortjes wassen en voor bijna 100 procent responsabiliseren gaat regelrecht in tegen elk doordacht en genuanceerd emancipatie-denken. Natuurlijk hebben allochtonen rechten en plichten, natuurlijk moeten ze waar het kan het heft in eigen handen nemen, natuurlijk moeten ze niet alles van de overheid verwachten. Daarom zijn we ook voor een bloeiend netwerk van zelforganisaties, die een onschatbare rol kunnen spelen op het vlak van bewustmaking in de twee richtingen. Maar zolang de sociaal-economische problematiek onderbelicht blijft, komen we geen stap vooruit.

In plaats van een verbod op hoofddoeken in de openbare scholen, is België toe aan een ‘pact voor de multiculturele samenleving’, een veelzijdig geheel van afspraken tussen alle betrokken actoren, te vergelijken met het Sociaal Pact of het Cultuurpact. Dit waren historische akkoorden die bepaalde energieverslindende plooiën in onze samenleving hebben helpen gladstrijken. De interculturele problematiek, met het sociaal-economische moeras, de verzuring en radicalisering aan beide kanten en de jarenlange impasse, komt hiervoor perfect in aanmerking. Een éénmalige rondetafelconferentie of politieke hoogmis zal weinig zoden aan de dijk brengen, maar structureel overleg tussen de verschillende beleidsniveaus, de zelforganisaties en hun koepels, de moslim-executieve, de sociale partners, het onderwijs, en andere relevante actoren, én periodieke evaluatie van het totale beleid, zouden ongetwijfeld tot meer wederzijds begrip bijdragen. Zo’n overleg moet resulteren in concrete afspraken, met concrete streefcijfers rond werk, onderwijs, huisvesting en taalcursussen, met concrete engagementen over non-discriminatie, betere beeldvorming, waardige beleving van erediensten en politieke rechten. Maar in zo’n pact moeten leidinggevende personen uit allochtone en autochtone gemeenschappen zich ook verbinden tot de bestrijding van praktijken die niet thuishoren in een democratische samenleving, zoals agressie tegen meisjes zonder hoofddoek, beletten van meisjes om te studeren, gedwongen huwelijken of rellen. Het werk van de Vlaamse regering voor een nieuw ‘strategisch plan minderheden’ vormt een waardevolle aanzet, maar nog meer structureel overleg en mobilisatie zijn nodig. Een dergelijk pact zet een grote, maar gezonde druk op alle betrokkenen, om uiteindelijk van de multiculturele samenleving werkelijk een succes te maken.

Meryem Kaçar, gewezen senator voor Agalev

Dries Lesage, redactielid Oikos